

ALFREDO DE GREGORIO
Pleidooi voor bescheidenheid.

De architect moet zich wegcijferen

Waarom kosten de grote architectuurprojecten van vandaag de gemeenschap altijd veel meer dan begroot, en zijn ze vaak een beproeving voor wie er in moet leven of werken? In zijn pamflet *Architettura povera* verklaart de Limburgs-Italiaanse architect Alfredo De Gregorio zijn liefde aan de stad en spreekt hij zijn diepe weerzin uit tegen de hedendaagse designarchitectuur.

DOOR DANNY ILEGEMS

Om zijn onbehagen met de hedendaagse architectuur te verklaren, doet Alfredo De Gregorio (°1953) een beroep op Darwins evolutietheorie. 'Steden zijn levende wezens die zichzelf blijven én voortdurend in evolutie zijn. Geen enkele cel in ons lichaam is nog dezelfde als zeven jaar geleden, en toch zijn we nog altijd herkenbaar hetzelfde individu. Dat is onze identiteit. Net zoals een lichaam zichzelf voortdurend regeneert, zo herschept de stad zichzelf. Traag maar gestaag, laag na laag, in een onophoudelijk gistingproces. De stad is een evolutionair wezen.'

Heeft die levende stad dan eigenlijk wel architecten nodig? 'Ja,' is het antwoord van De Gregorio, 'maar de architect moet niet langer optreden als een artiest die zonnig zijn kunstjes wil vertonen. Hij moet een waarnemer en een onderzoeker zijn, een soort voedvrouw die nieuwe kinderen op de wereld helpt zetten. De architectuur moet uit de stad geboren worden, en niet omgekeerd.'

De ontwerpen van zijn architectenbureau De Gregorio & Partners (onder meer in Leuven, Hasselt en Turnhout) ontstaan vanuit een grondige research naar de identiteit van de stad. 'Voor mij zit een stad net zo in elkaar als een mens: met een levensloop, met organen, emoties, mannelijke en vrouwelijke kantjes en kwalijke virussen. Ook met steden moet je omzichtig en respectvol omgaan. Ik zeg altijd: met beredeneerde passie. Als je niet van de stad houdt, blijf er dan weg. De meeste architecten houden niet van de stad, ze houden alleen van zichzelf.'

Daarmee zijn we bij een ander stokpaardje van De Gregorio aanbeland: zijn radicale kritiek op wat hij 'de (post)modernistische designarchitectuur' noemt. 'Het modernisme werd in zijn begintagen verkocht als de ideologie van het sobere functionalisme. Maar het is vrijwel onmiddellijk afgegleden naar een cultus van het design. Louter esthetiek. Design bevriest het leven. Uitermate geschikt om van buiten uit te fotograferen, maar vaak onmogelijk om in te leven. Mijn grote bezwaar tegen het modernisme is dat het ervoor gezorgd heeft dat het beeld definitief voorrang kreeg op de inhoud. Die beeld-

obsessie is een virus dat ook vandaag nog voortwoekert. Iedereen – architecten, maar ook projectontwikkelaars, ambtenaren en bestuurders – is geobsedeerd door de buitenkant, de façade, de verpakking. Hoe ouder ik word, hoe categorischer ik me daar tegen afzet. Architectuur is voor mij, zeker in een eerste fase, een haast literair procedé van onderzoek en overleg. Een zoektocht naar samenhang. Gebouwen moeten bij een stad horen, niet bij een stijl.

'In de architectuur is het postmodernisme gewoon de overtreffende trap van het modernisme. Naast de blijvende fascinatie voor het ▶

TONGEREN inplantingsbeeld van het Gallo-Romeins Museum.

► beeld heeft het ons opgezadeld met nog een nieuw fenomeen: de architect als vedette, de goddelijke creator. Het gaat vandaag alleen nog maar over namen, steeds minder over architectuur. Niets is nog te gek of te dwaas om te bouwen, als het maar de handtekening draagt van zo'n vedette. Frank Gehry, Rem Koolhaas, Richard Rogers, Zaha Hadid of Santiago Calatrava: hun grootste, en in de meeste gevallen enige verdienste is dat ze erin slagen het onmogelijke toch te realiseren. Ten nadele van wie later in zo'n gebouw moet wonen of werken. En ten nadele van de belastingbetaler, die de meestal astronomische factuur moet betalen. Ik noem dat de architectuur van het exces.

'De grote tovertruc is dat men architectuur uitroept tot kunst. Kunst is het hogere. Kunst verheft zich boven banale vragen als: is dit gebouw op die plek wel zinvol? Of: is de kostprijs ervan enigszins in verhouding tot wat het oplevert voor de stad en de gemeenschap? Wie daar over zeurt, moet wel een verzuurde burger of een jaloerse architect zijn.'

De Gregorio komt uit de Hasseltse club van post-68'ers, van waaruit ook figuren als Steve Stevaert en Noël Slangen aan hun lange mars door de instellingen zijn begonnen. Zijn dat niet uitgerekend de mensen die de door hem zo verfoeide beeldobsessie en het marketingdenken hebben geïntroduceerd in de Vlaamse politiek? De Gregorio: 'De hedendaagse beeldobsessie is een verschijnsel dat zeker niet is veroorzaakt, laat staan uitgevonden, door een paar individuen. Ik denk dat de media in deze een grotere rol spelen. Zij fungeren als platform, als etalage voor al die beelden. Niet eens altijd ten kwade. De manier waarop de politiek, de reclamewereld of andere spelers met die gemediatiseerde wereld omgaan, is hun keuze. Mijn punt is dat uitgaan van het beeld, beeldobsessie en marketingdenken, nefast is in de architectuur en zeker in de stedenbouw.'

DOORDACHT EN DUURZAAM

Het alternatief van De Gregorio heet: *architettura povera*. Niet in de letterlijke zin van arm of armoedig, maar in de ware geest van de arte povera: gebouwen die als vanzelf uit hun natuurlijke biotoop lijken te zijn ontstaan. Een architectuur die zo organisch verbonden is met haar omgeving dat ze haast niet opvalt. Een architectuur die zich in principe inpast, aanpast en wegcijfert.

Een en ander moet overigens niet begrepen worden als een nieuw esthetisch model, maar veeleer als een set van ethische principes: 'Ik pleit voor een architectuur die bescheiden is, maar ook doordacht en duurzaam. Die kwaliteitsvol is, maar met respect

voor de middelen die de opdrachtgever of de gemeenschap heeft voorzien. Een architectuur van het understatement in plaats van die van het theatrale gebaar. Een architectuur van de essentie, niet te verwarren met simplisme. Een architectuur van de samenhang en het proces vooral, die het resultaat is van een intens overlegtraject met opdrachtgevers, stadsbestuur, ambtenaren en bewoners.

'De paradox is dat het architecturale exces, zowel op het vlak van de vormgeving als wat het bijbehorende prijskaartje betreft, vandaag makkelijker te verkopen is dan de bescheidenheid en de redelijkheid van de *architettura povera*. De opdrachtgevers van de meeste grote projecten zijn immers politici. En burgemeesters en schepenen gaan graag op zoek naar architectuurprojecten die de aandacht trekken en waarmee ze kunnen uitpakken. Opvallende projecten, prestige-projecten. En dan mag het iets kosten.'

Om de gemoederen alvast wat te verhitten

De meeste architecten houden niet van de stad, ze houden alleen van zichzelf.

heeft De Gregorio een suggestie: schaf de architectuurwedstrijden af. En zet het statuut van de Vlaamse bouwmeester ook maar op de helling: 'Het ontwerp vertegenwoordigt ongeveer een kwart tot een derde van het totale honorarium van een architect. Haalt iemand die een aannemer nodig heeft het in zijn hoofd om tien aannemers een open ruwbouw te laten zetten — wat economisch gezien op hetzelfde neerkomt als een schetsontwerp maken — om dan vervolgens de beste zijn gebouw te laten afwerken? Natuurlijk niet. Een architectenbureau dat een op de vijf wedstrijden kan winnen, is top. Wereldniveau. Het is een eenvoudig reken-sommetje, hè: vijf keer een kwart van je omzet inzetten kost meer dan de opbrengst van één gewonnen wedstrijd. Wedstrijden zijn dus economische nonsens.

'Het is bovendien een groot misverstand dat bij wedstrijden de kwaliteit als vanzelf komt bovendrijven. Meestal geeft niet het concept of de integrale visie van de deelnemers de doorslag, maar wel de goedkope retoriek, het visuele appel van een 3D-animatie, een powerpointpresentatie of een maquette. Zo'n wedstrijd leidt een eigen,

mediatiek leven en de enige vraag is dan wie het gladiatorengevecht zal winnen. Vandaar: als ik moet kiezen tussen deelnemen aan wedstrijden of minder opdrachten krijgen, opteer ik voortaan voor dat laatste.'

Het selectiesysteem van de Vlaamse bouwmeester — een 'open oproep' aan alle Europese architecten, gevolgd door de selectie van een shortlist van vijf kandidaten die vervolgens met elkaar in de clinch gaan — vindt in de ogen van De Gregorio al evenmin genade. 'Hoe selecteer je een shortlist uit een lijst van kandidaten uit alle hoeken van een continent? En hoe objectief zijn jury's die steeds opnieuw bestaan uit steeds dezelfde, zelf-verklaarde architectuurspecialisten die steeds opnieuw voor dezelfde architecten kiezen? De resultaten van al die wedstrijden — de keuzes van de jury en wat de winnende architect er vervolgens van bakken — worden trouwens nooit geëvalueerd. Dat vind ik niet normaal.'

De Gregorio heeft het moeilijk om van jonge gebouwen te houden, zegt hij. Architectuur moet door de tijd geraakt zijn. Hij wil dat zijn gebouwen eruitzien alsof ze er al lang staan. Waardoor ze sneller opgaan in het grote geheel van de stad. Hij citeert wijlen zijn vriend en collega Aldo Rossi: '*In order to be significant, architecture must be forgotten.*' Rome is voor hem de

ultieme stad: 'De Romeinen interesseren zich nauwelijks voor al het oude en waardevolle in hun stad. Ze leven vandaag. Die nonchalance, die onthechting bijna, vind ik schitterend. Wij zijn op een gegeven moment al wat naar het verleden verwijst beginnen te koesteren en bevriezen. De Italianen houden het verleden juist in leven door er haast achteloos mee om te springen, door hun oude kunststeden in te richten voor hedendaags gebruik én misbruik. In Rome wordt het heden nog elke dag geboren uit het verleden.'

Waarom hij een boekje over architectuur heeft gemaakt zonder één enkel beeld, vraag ik hem tot slot. 'Omdat ik het over ideeën en inhoud wilde hebben. En ook omdat ik het, in tegenstelling tot veel andere architecten, nogal gênant vind om over mezelf te praten, aan de hand van het fotoboek met mijn verzameld werk. Ik heb dingen gedaan waar ik nog altijd trots op ben, en dingen die ik nu anders zou doen. Maar als je een debat wilt voeren over architectuur, zit het plaatje altijd in de weg.'

'ARCHITETTURA POVERA' VAN ALFREDO DE GREGORIO VERSCHIJNT OP 4 OKTOBER BIJ ROULARTA BOOKS